

Vinterskader i eng, 6:

Tiltak ved skade

Reparasjon eller fornying?

I år med store vinterskader, er det viktig at det iverksettes tiltak som i sum gir tilstrekkelig grovfôr til sommerfôring og for neste vinter, i mengde, type og kvalitet som er tilpasset driftsopplegget på gården og de krav husdyrbesetningen stiller.

Kom tidlig igang

Erfaringer fra de store skadeårene 1995 og 1998 viser at *avlingstapet kan begrenses mye dersom man kommer tidlig i gang med vårarbeidet*, enten det er tale om reparasjon eller fornying av enga, eller dyrking av grønnfôrvekster.

Ut fra drifta av engarealene, jordforhold og klimaet gjennom vinteren, er det på ettervinteren mulig å vurdere sannsynligheten for vinterskader. Vurderes risikoen som høy, bør man sikre seg tidlig tilgang på nødvendig utstyr (anskaffelse eller leie av maskiner) og driftsmidler (gjødsel og såfrø).

Spirekontroll av grastorva kan spare verdifull tid om våren: I stedet for å vente på at det skal bli grønt på jorden tas det inn litt grastorv fra problemarealer så snart tele, is og snø er borte, og gjerne en kontrollprøve fra et «sikkert» areal.

Når torva settes på et varmt og lyst sted, vil levende planter begynne å vegetere i løpet av få dager. Vær oppmerksom på at gras fra førsteårseng grønnnes raskere enn fra eldre eng.

Timoteiplanter kan undersøkes direkte ved å snitte stengel og løk på langs. Hvis stengel og løk har en naturlig lys og frisk farge, og er saftspente, er det liv. Tomme og uttørka rotløker tyder derimot på at plantene er døde.

Aktuelle tiltak er:

- * Reparasjon av enga
- * Full fornying om våren, med eller uten dekkvekst
- * Dyrking av grønnfôr- eller rotvekster, evt. med høstgjenlegg
- * Slått og/eller beiting av skadd areal, tidlig eller seint høstgjenlegg

Utgangspunktet for valg av vekster, evt.

Forsterking av tynn eng med direktesådd bygg til grønnfôr.

Foto 30.05.85, B. Volden

dekkvekst, må være hva som trengs av fôr fram til neste sommer; til beite, supplement til beite, direkte innefôring, surfôr og høy.

Er skadeomfanget stort, bør likevel minst en tredjedel, gjerne halve arealet, legges igjen i løpet av sesongen. Dette er særlig viktig når det er knapphet på arealer, fordi avlingstapet ved gjenlegg (også med dekkvekst) i forhold til rot- eller grønnfôrvekster, blir for stort dersom en større del av arealene skal legges igjen.

Ved vurdering av hvilke tiltak som skal iverksettes, og når, bør det tas hensyn til:

- * Totalt skadeomfang på garden (i forhold til driftsintensitet)
- * Skadetype; uttynning eller totalutgang
- * Engkvalitet før skaden, og alder
- * Tilgang på maskiner og redskap, evt. spesialmaskiner (fressåmaskin, DGI-maskin¹⁾
- * Jord- og fuktighetsforhold

¹⁾DGI (Direct Ground Injection) er en maskin for nedfelling av husdyrgjødsel i jorda under høyt trykk (5-8 bar). Spreddeheten har glideplater som går oppå jorda. Husdyrgjødsel og evt. såfrø sprøytes 5-10 cm ned i jorda (justerbart) og blandes da med jorda på stedet. Såroet blandes med gjødsla i tanken eller tilføres injektoren fra eget frøhus under såinga. Etersom maskinen gjør alle vårompasjoner i én kjøring (unntatt spredning av mineralgjødsel), vil arbeidsbeparelse i år med store skader være betydelige.

Avhengig av skadetyper og omfang, kan følgende anbefales:

1. Ved totalskade på hele eller store deler av et skifte:

Vanlig fornying (pløying, jordarbeiding og såing), direktesåing med fressåmaskin, eller fornying med DGI-maskin. Dersom en stor del av arealene er totalskadet, vil det være nødvendig å dyrke en del grønnfôr eller rotvekster for å sikre nok beite og vinterfôr.

Er enga eldre enn to-tre år, kan restene av grassvoren skape problemer ved bruk av direktesåmaskin til gjenlegg, og etableringen av nytt plantebestand blir mindre god.

Dekkevketst øker avlingen i gjenleggsåret betydelig og bør nyttes i skadeår, ved behov og når forholdene tillater det. Ut fra jordtype og lokale nedbørforhold må imidlertid risikoen vurderes for om høsting av dekkvekst kan påføre gjenlegget for store påkjenninger og skader.

Lengst mot nord er bruk av dekkvekst tvilsomt. Korngrønnfôr er sikrest til dekkvekst, og bygg skygger mindre enn havre. Ved utsikt til førknapphet kan såmengden kan økes noe i forhold til vanlig gjenlegg; 10-12 kg ved høsting rundt deigmodning, og opptil 15-16 kg ved høsting en uke etter skyting.

Gjødslingsstyrken må tilpasses for å unngå legde; ofte går legdegrensen ved 10-12 kg N pr dekar. Blir det blir legde i dekkveksten, må gjenlegget høstes straks.

Lapping av sterkt skadde flekker i ung eng: Nytt gjenlegg med korndekkevkt. Harving, tromling og vanlig radsåing, til slutt tromling. Foto 04.06.96, B.Volden

2. Flekkvis totalskade, men bra eng mellom de skadde områdene:

Grunn harving av flekkene og vanlig såing av engfrø og evt. dekkvekst, fressåmaskin eller DGI. Ved bruk av DGI med såutstyr kan reparasjon av flekkene skje samtidig som husdyrgjødsel tilføres hele skiftet, ved at såfrø bare tilføres når maskinen passerer flekker.

Ofte finnes slike flekker i forsenkning-

Totalskade flekker sådd til med direktetåmaskin. Korngrønnfôr og raigras til beite. Foto 21.06.96, B.Volden

er med fuktigere og tettere jord, og ofte rikelig med ugrasfrø i jorda. Da er det viktig å unngå dekkvekster som krever godt drenert jord og som lett kan mislykkes under vanskelige forhold. Havre er det sikreste valg på slike problemarealer.

Uten mer grunnleggende tiltak med overflateforming/drenering av forsenkningene, er det uansett arts- og sortsvalg stor fare for nye skader om kort tid.

3. Flekkvis totalskade, mindre god eng (uttynnet eller ugrasfull) rundt:

Full fornying eller grønnfôr. Alternativt kan det såes grønnfôr i skadde områder, evt. i stående bestand på hele arealet med sikte på høstgjenlegg eller gjenlegg neste vår.

Ved fornying med fressåmaskin eller DGI kan det være aktuelt med kjemisk brakking. Sprøyting kan skje fram til spiring av såfrøet, og forutsetter at det da er tilstrekkelig med grønne blad på overvintra planter til at midlet virker.

Såing med direkteutstyr gir økte muligheter for beiting på bæresvak jord fordi grassvoren stort sett er intakt.

4. Tynt plantedekke uten totalskade områder:

Først må det vurderes om enga er av slik kvalitet (arter, jevnhet og tetthet) at den kan reparere seg selv.

Avlingen ved første slått blir da normalt

forholdsvis liten fordi selvreparasjon tar noe tid. Muligheten for å lykkes øker ved allsidig plantebestand, og innslag av engrapp/markrapp. Avlingstapet ved selvreparasjon kan reduseres ved at det såes korngrønnfôr som «dekkvekst», gjerne med økt radavstand.

Er det mye av uønska arter bør enga totalfornyes. Dersom det ikke pløyes vil det være en fordel med kjemisk brakking, f.eks. med glyfosat.

Består plantedekket av ønska arter, men er for tynn eller ujevn til selvreparasjon, kan såing av grønnfôr i enga være aktuelt som en midlertidig løsning. Det bør da benyttes fressåmaskin, DGI eller vanlig såmaskin med rulle-skjær.

Er grassvoren løs (ung eng), kan også vanlige sålabber fungere akseptabelt. Av grønnfôr må det nyttes raskspirende arter som bygg eller havre, evt. westerwoldsk raigras.

De vanlige grasartene er vanskeligere å få til å etablere seg på grunn av konkurransen med det bestående. Er enga tynn nok, kan det likevel gå bra. Spesielt synes DGI-systemet å gi gode spireforhold og fordelaktig utvikling av det sådde frøet.

DGI gjødselnedfeller i arbeid. Hvis ønskelig kan såfrø blandes med gjødsel i tanken, eller spres med eget såutstyr (ikke på bildet).

Foto 22.05.97, B.Volden

Serien «Vinterskader i eng» består av i alt 10 informasjonsblad som omhandler:

1. Herding og vinterhardførhet, 2. Frost-, is- og vasskader, 3. Soppskader, 4. Drift og overvintring: Høstetid, stubbhøyde, gjødsling, 5. Drift og overvintring: Maskinbruk og kjøreskader, 6. Tiltak ved skade,

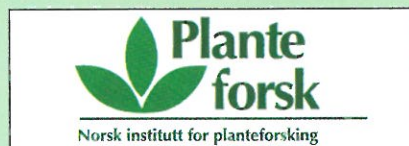
7. Grønnforvekster, 8. Kulturtekniske tiltak, 9. Snø-, tele- og ismålinger, 10. Prognoser for overvintring.

Informasjonsbladene er et ledd i oppfølgingen av det strategiske instituttprogrammet «Avlingsstabilitet på grasmark i Nord-Norge». Kostnadene er dekket av

Katastrofefondet for planteproduksjon, Statens Kornforretning, Birger Volden, Vågønes forskningsstasjon, er hovedforfatter av serien.

Foldere, råd og informasjon fåes hos forsøksringene, landbrukskontorene og fylkesmennes landbruksavdelinger.

Holt forskningscenter
9292 Tromsø
Tlf. 77 66 32 00

Vågønes forskningsstasjon
8010 Bodø
Tlf. 75 58 35 86